

Tutkimuksen vaihtoehtoista ja vähän paradigmoistakin

Terho Itkonen

Virittäjän lukijat ehkä vielä muistavat, että kirjoituksessani »Syntaktisten vaikutusyhteyksien luonteesta» (Vir. 1/1976 s. 52—81) tarkastelin transformationaaligeneratiivien teorian nykytilaa ja sen selityskykyä suomen kielen esimerkkien valossa. Lähtökohtanani oli havainto, että useitakin suomen äänne- ja muoto-opin ja suomen syntaksin ilmiöitä on tämän teorian kehyksiin vaikea sovittaa; lisäksi tuli havainto, että noiden vastaan hankaavien äänne- ja muoto-opin seikkojen välillä on selvä sukulaisuus. Otaksuin, että tällaisesta tarkastelusta ja sen yhteydessä esitetyistä selitysvaihtoehtoista voisi olla jotain hyötyä tutkimukselle, ellei muuten niin tieteellisen keskustelun kirjoittajana. Auli Hakulisen ja Orvokki Heinämäen kynästä se on nyt kirjoittanut edelle painetun puheenvuoron. Sen pääsisältö voidaan tiivistää seuraaviin teeseihin:

1) Olen antanut monimuotoisena verovasta TG-kieliopista puisevan ja yksioikaisen kuvan, käsittänyt sen sääntökäsitteen kankeaksi, selostanut virheellisesti sitä, miten TG-kielioppia on sovellettu suomeen, ja siten syyllystynyt menettelyyn, joka ei ole tieteellisesti pätevä.

2) Olen antanut impressionistisen ja epäselvän selityksen siitä, miten predikaatin yksikkömuotoisuus lausetyypeissä *Palkat on suurin menoerä* ja *Suurin menoerä on palkat* on ymmärrettävä.

3) Olen esittänyt vääristellyn ennakkokäsityksen siitä, miten eksistentiaalisen referatiivirakenteen subjektin sijanvaihtelu olisi kuvattava TG-kieliopissa, sommitellut sen jälkeen asian selvittämiseksi testin, jossa on lukuisia puutteita, ja esittä-

nyt testin tuloksista ennenaikaisen tulokinnan.

4) Olen esittänyt argumentointia, joka on sekä »väljää» että »useissa kohdin perusteluiltaan riittämätöntä», ja positiivisen selitysvaihtoehdon, joka on niin viitteellisesti muotoiltu, ettei siihen voi ottaa edes kantaa. Lienen syyllystynyt vielä asiattomuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteenkin, kun kirjoittajat katsovat tähdellykseksi suosittaa kirjoitukseni vastapainoksi kahta artikkelia, joista nuo kielteiset ominaisuudet puuttuvat.

Kirjoittajien jylhän-lohduttomasta kuvauksesta saa hiukan sentapaisen vaikutelman, kuin he tekstiäni lukiessaan olisivat tunteneet retkeilevänsä kuun maisemassa. Kuun painovoima on tosin vähäinen, ja niinpä kulkijain on helppo irrota kamarasta. Muutama havainto ensin siitä, kuinka kauas tuo irtaantuminen on johtanut.

Arvostelijain tavalle selostaa artikkeliani ovat tyypillisiä seuraavanlaiset yksityiskohdat. Heidän huomiotaan on kiinnittänyt (a) se, että termi »generoida» tuntuu esityksessäni viittaavan psykologiseen lauseidentuottoprosessiin; tästä johtuisi »hienon vaikeasti seurattava» erontekoni, jonka olisin tehnyt »'memoroitujen', 'ainakin puolittain memoroitujen' ja 'kussakin tilanteessa uudestaan generoitujen' lauseiden välillä». Nyt he katsovat aiheelliseksi opettaa minulle, mikä on »generoida»-verbin oikea merkitys. Ikävä vain, että heidän siteeraamaansa kohtaa ei kirjoituksestani löydy. Mikä kohtalokkaampaa, koko »generoida»-verbiä en ole artikkelissani käyttänyt yhtään kertaa; vain englanninkielisessä tiivistelmässä se kahdesti esiintyy — ja silloin juuri kirjoitta-

jien opettamalla tavalla, ennen kuin he ovat päässeet opetustaan edes antamaan. Siinä kohdassa, missä puhun memoroiduista ja puolittain memoroiduista tapauksista (s. 63), olen sanonut näin: »— — kiinteästi memoroiduista tapauksista siirrytään vähitellen uusiin, jotka syntyvät aluksi entisten mallin mukaan ja memoroituvat ainakin puolittain; lopulta on memoroituneita rakenteita ja niiden mahdollistamia potentiaalisia uusia rakenteita kielitajussa niin paljon, että niiden varassa ehkä alkaa abstrahoitua varsinainen yleispätevä tuottokaava.» Vähin, mitä kirjoittajien siteeraustekniikasta voi tällaisen näytteen valossa sanoa, on ehkä se, että tuo tekniikka on väljäläistä.

Kirjoittajat lausuvat edelleen (b): »Kun Itkosen kirjoitusta lukee, saa toistuvasti sellaisen käsityksen, että olisi tämän [Wiikin laatiman, eksistentiaalilauseen subjektia koskevan selvityksen] lisäksi olemassa joko Itkosen laatima tai muuten yleisesti tunnettu generatiivinen kuvaus suomen identiteettipredikatiivilauseista sekä näiden ja eksistentiaalilauseiden sijaan merkinnän suhteista.» Ja he jatkavat oikein harvontaen: »Todettakoon tässä selvästi, että sikäli kuin meillä on asiain-tilasta tietoa, mainituista suomen lauseopin ilmiöistä ei toistaiseksi ole esitetty generatiivista kuvausta.» Tähdennys tuntuu lievästi sanoen liianaiselta. Kirjoituksessanihan (s. 65) sanon mahdollisimman selvään seuraavasti: »— — ja itse toin keskusteluun joitakin lisäaineiksia, kun Siron juhla kirjassa 1969 viittasin eksistentiaalilauseiden ja predikatiivilauseiden semanttiseen vastaavuuteen ja eksistentiaalilauseen subjektin ja predikatiivin sijaanvalinnan yhtäläisyyteen. Olin silloin sitä mieltä, että tämä asia olisi jotenkin otettava huomioon nyky-suomen generatiivissa kuvauksessa, mutta kun en ollut päässyt itseäni tyydyttävään ratkaisuun, jätin asian odottamaan tulevaa käsittelyä. Seläistä ei ole kuulunut, ei omasta kynästäni eikä muiden, — — [kurs. tässä].» Mistään

muustakaan kohdasta kirjoitustani ei löydy aihetta semmoiseen tulkintaan, että luulisin tuollaisen käsittelyn nyttemmin olevan joko omassa hallussani tai jonkun muun. Kun kirjoittajat kuitenkin kertovat »toistuvasti» saaneensa semmoisen käsityksen, saattaa selitys olla siinä, että heillä on taipumusta toistuviin harhänäkyihin.

Tämä selitys saa vahvistusta seuraavallisista seikoista. Kirjoittajat mainitsevat artikkelissani todettavan (c), »että eksistentiaalirakenteeseen vaikuttaa kuusi muuta pintarakennetta, joiden sanotaan olevan siihen transformaatio-suhteessa». En ole tällaista sanonut; s. 77 olen todennut, että lähtökohtana »ovat osaksi [kurs. tässä] sellaiset rakenteet, joiden voi katsoa [kurs. tässä] olevan eksistentiaalirakenteeseen transformaatio-suhteessa», ja luetteleen kolme tällaisista rakennetyyppeistä, lisäksi kolme muuta. Ikään kuin harhänäkyinä vahvisteeksi kirjoittajat vielä väittävät, etten ole koko termiä »transformaatio-suhte» käyttänyt TG:n merkityksessä vaan harrilaisen strukturalismin. Ne kolme tapausta, joissa katson transformaatiotulkinnan mahdolliseksi (en siis välttämättömäksi), ovat periaatteessa kuitenkin kaikki sitä tyyppiä, jonkalaisia juuri TG-kieliopissa on käytetty esimerkkeinä transformaatioiden avulla kuvattavissa olevista lauserakenteiden vastaavuuksista. (Yksi kyseeseen tuleva transformaatio, Chomskyn 1957 s. 42—43, 77—81 esittämä klassinen passiivitransformaatio, on tosin toistakymmentä vuotta ollut vastaavuudessa, jota myös mestari itse on lietsonut. Silti sitäkin on eräänlaisen alkeispedagogisen havainnollisuutensa vuoksi jatkuvasti elätelty tämän kieliopin soveluksissa.) — Kuudentena vaikuttajana artikkelissani kirjoittajien mukaan (d) »esitetään vastaava yksinkertainen lause, siis *Sinä huomattiin sattuneen virhe — Siinä huomattiin virhe*». En ole kuitenkaan puhunut mitään »vastaavasta yksinkertaisesta lauseesta»; vaikuttajana on tekstini mukaan »semanttisesti läheinen mutta muodoltaan yksinkertaisempi lausetyyppi [kurs.

tässä] — —: sellainen, jossa remaattisen subjektin sisältävää eksistentiaalista nominaalimuotorakennetta — — vastaa hallitsevasta verbistä suoraan riippuva objekti».

Ovatko tällaiset harhanäyt tahattomia vai tahallisia? Tahattomiksi ne mielellään uskoisi; kosmoksen vaeltajillehan voi sattuua kaikenlaista, varsinkin jos lukevat lingvististä tekstiä huolettomammin kuin tekstilingvistin odottaisi lukevan. Eräs läpikäyvä ominaisuus noissa näyissä paa-nee kuitenkin epäilemään muuta. Kaikille niille on yhteistä, että jos ne pitäisivät paikkansa, ne kuvastaisivat erilaisia minulle sattuneita erehdyksiä, kosmisesta näkökulmasta jopa varsin vakavia. Jos esim. visio *a* pitäisi paikkansa, näyttäisi siltä, että alkeellisella tavalla sekoitan tuoton ja generoinnin. Kuitenkin olen kautta kirjoitukseni välttänyt tuota (muuten kirjallisuudessa yleistä ja varsin ymmärrettävää) »sekaannusta». Siinä kohdassa, missä kirjoittajat ovat nähneet minun puhuvan »generoinnista», puhun nimenomaan *tuottamisesta*, ja rätät sanaa (joskus myös sanaa *muodostaa*) käyttäessäni tarkoitan aina joko tuottamista psykologisessa mielessä tai kielenkuvauksen kykyä antaa asianmukainen ilmaus tuolle tuotolle. Jos taas visio *b* olisi paikkansapitävä, käyttäisin TG-kieliopin eduskuvana semmoista rakennelmaa, jota ei kukaan ole sen nimissä koskaan esittänyt, ja kävisin sitten tuon rakennelman kimppuun. »Tämä menettely ei ole tieteellisesti pätevää», julistavat kirjoittajat. Harkittavaksi jää, onko heidän visio pohjainen närkästyksensä tieteellisesti pätevämpi. Visiosta *c* seuraisi, että olen käsittänyt transformaatio-suhteeksi mm. kuusi sellaista tapausta, joita ei TG-kieliopin mukaan voi sellaiseksi käsittää, vaikka todellisuudessa olen esittänyt niiden kuuden sijasta kolme tapausta, joissa TG-kieliopin mukaan nimenomaan *voi katsoa* (oma alkuperäinen sanamuotoni) vallitsevan transformaatio-suhde. Ja visio *d* saa asiat näyttämään siltä kuin jälleen olisin puhunut pehmeitä, kun pidän eksistentiaalirakenteen

muodon vaikuttajana »vastaavaa yksinkertaista lausetta» (kirjoittajien vastaesimerkkejä: ei voi sanoa **Pekalta tiedettiin laukku* ja **Siellä luultiin virhe*, vaikka voidaan sanoa *Pekalta tiedettiin kadonneen laukku* ja *Siellä luultiin sattuneen virhe*). Kun kumminkin puhun »semanttisesti läheisestä mutta muodoltaan yksinkertaisemmasta lausetyypistä», tarkoitan sitä mitä sanon: ylimalkaan sellaista lausetyppiä, jossa objektina on referatiivirakenteen sijasta substantiivilauseke. Tietysti olisin voinut valita esimerkkilauseeni toisin, mutta kuvittelin, ettei lukija rupea esimerkistä ehdoin tahdoin etsimään muuta kuin sitä, minkä havainnollistamiseksi sen olin selväsanaisesti tarkoittanut.

Kirjoittajien selostelu tuo elävästi mieleen sen, miten Martti Rapola kerran (1947 s. 323) luonnehti intomielisen arvostelijansa Lauri Kettusen referointitapaa: »Kirjoittipa toinen niin tai näin, niin Lauri Kettunen haluaa lukea sen näin eikä niin.» Samalla (s. 324) Rapola sai aihetta viitata siihenkin, että hänen arvostelijallaan paitsi sisältälukutaito myös »sisäinen lukusilmä reistailee». Samantapaista reistailua osoittaa tämäkertaisenkin kriitikkojen sisäinen lukusilmä. He kertovat minun (s. 64) viitanneen siihen, että »partisiippirakenteen ja vastaavan *että*-lauseen [objektin] erilaisessa sijaanmerkittämisessä [tyyppi *Luulin sen talon jo myydyn*] on kyseessä 'oikeastaan systeeminvastainen muodon loitontuminen vastaavasta emätapauksesta'», ja kysyvät retorisesti: »Kun systeemiä ei tunneta, kuinka näin voidaan sanoa?» Systeemiä tunnetaan kyllä niin pitkälti, että tiedetään akkusatiiviohjettujen tai päätteellisyuden noudattavan vastaavan finiittilauseen kantaa **k a i k i s s a** muissa suomen referatiivirakenteissa paitsi aktiivipredikaatin hallitsemassa passiivisessa rakenteessa; vetoa finiittilauseen kannan mukaisuuteen on sitä paitsi näissäkin tapauksissa, jos objekti on jälkiasemainen (ks. esitystäni 1975 s. 97, 114—115). Jos halutaan, sana »systeemi» voidaan korvata esim. sanalla »pyrkimys»;

riviä aiemmin olenkin sanonut: »referatiivisen lauseenvastikkeen objekti yleensä pyrkii olemaan samassa sijassa kuin *että*-lauseen». Yhtäläiseen lukusilmän reistailuun perustuu kirjoittajien opetus, kun he valistavat lukijaa sillä, ettei voi puhua »ei-generatiivisista ilmiöistä», koska vain *k u v a u s* voi olla generatiivinen, siis numeroiva ja määrittävä». Eräässä suhteessa tämä reistailu kuitenkin on paljastavaa. Sanoin äsken epäileväni kirjoittajien sisältälukuvirheiden tahattomuutta. Tämänkertainen reistailu osoittaa perimmäisen tahallisuutensa sillä, että suomenkielisessä tekstissäni en ole »ei-generatiivista ilmiöistä» ollenkaan puhunut, sen sijaan kyllä (s. 67) »syntaksin *ei-generatiivisista* piirteistä», mitä hiustenhallojakaan tuskin voi käsittää väärin. »Ei-generatiiveja ilmiöitä» kirjoittajat eivät ole voineet löytää muuten kuin menemällä vasiten merta edemmäs kalaan, ts. jatkamalla retkeään englanninkielisen tiivistelmäni »Non-generative phenomena in Finnish morphology and syntax» otsikkoon. (Sivumennen sanoen ilmaus ei sielläkään ole minun tekoani; alkuperäisessä käsikirjoituksessani oli »Non-generativist(ic) phenomena».)

Nämä huomiot riittänevät näytteeksi kirjoittajien siteeraus- ja referointitavasta. Siirryn niihin heidän kirjoitelmansa osiin, joissa käsitellään puheeksi ottamiani nykysuomen syntaksin ilmiöitä.

Olin pohtinut mm. predikatiivilauseityyppejä *Palkat on suurin menoerä* ja *Suurin menoerä on palkat* ja esittänyt niiden yksikkömuotoiselle predikaatille semmoista selitystä, että yksikkö on jälkimmäisessä, sanajärjestykseltään »käänteisessä» lauseityypissä samannäköisen yksikkösubjektisen lausetyypin vaikutusta ja edellisessä, sanajärjestykseltään »suorassa» lausetyypissä vuorostaan tämän käänteistyyppin vaikutusta. Käsitteilyni kuuluu olevan »impressionistinen ja epäselvä». Kirjoittajat kysyvät, »kuinka voi tietää irrallisesta lauseesta, että sen verbinjalkeinen NP on subjekti», ja »voidaanko identiteettipredi-

katiivilauseessa yleensäkin puhua subjekti/predikatiivijaosta vai olisiko tyydyttävä puhumaan vain lauseen teema/reema-rakenteesta». Jos he olisivat tutustuneet siihen, mitä äskettäin olen asiasta kirjoittanut (1975 s. 101), he olisivat tienneet kantani, jonka mukaan ratkaisu on tehtävissä aivan perinnäiseen tapaan kaikissa sellaisissa tapauksissa, joissa toinen substantiivilauseke on nimeävä ja toinen luokittava: nimeävä on subjekti, luokittava predikatiivi. Lauseessa *Palkat olivat* (~ *oli*) *suurin menoerä* on *palkat* tämän kannan mukaan subjekti yhtä hyvin kuin lauseessa *Palkka oli suurin menoerä* tai *Palkka oli suurimpia menoeriä*, eikä suhde muutu, vaikka näiden lauseiden predikatiivi teemanneetaan (»tematisoidaan») ja subjekti reemannetaan: *Suurin menoerä olivat* (~ *oli*) *palkat*, *Suurin menoerä oli palkka*, *Suurimpia menoeriä oli palkka*. Muunkinlaisia selityksiä asiasta on kyllä annettu, mutta kun tällainen selitys luo kuvaukseen yhtenäisyyttä ja sen pohjalta voidaan ymmärtää myös näennäisesti odotuksenvastaiset inkongruenssitapaukset, en katso olevan aihetta siitä luopua.

Kirjoittajat tiedustelevat edelleen, »miten vaikuttaa asiaan 'subjekti'-NP:n kollektiivisuus» ja »kirjoitetaanko kongruenssisäännöt kullekin pintalauseelle erikseen». Edellisen kysymyksen takana on ehkä arvelu, että tuo subjektin »kollektiivisuus» sinään jo riittäisi selittämään predikaatin yksikkömuodon lausetyypeissä *Palkat oli suurin menoerä* ja *Suurin menoerä oli palkat*. Näin ei kuitenkaan voi olla laita. Tämänäyttävissä lauseissa subjekti kyllä näyttää aina olevan »kollektiivinen» (sanoisin täsmällisemmin: jaoton kokonaisuus), mutta jos pelkästään tämä seikka ratkaisisi, odottaisi numeruskongruenssia yleensä noudattavissa kielimuodoissa viljalti myös sellaisia lauseita kuin **Sukset on vajassa*, **Sukset on parhaat talvikulkuvälineet*, **Parhaat talvikulkuvälineet on susket* (eksistentiaalinen tyyppi *Vajassa on susket* on tietysti erikoisasemassa). Kongruenssitomuus näyttää kuitenkin olevan tavannaista vain sellaisissa lauseissa, joissa

myös yksiköllinen substantiivinen predikaatti ilmaisee jaotonta kokonaisuutta. — Jälkimmäiseen kysymykseen vastaisin, ettei kongruenssisääntöjä tarvitse kullekin pintalauseelle erikseen kirjoittaa; riittää kun ne kirjoitetaan kullekin pintalauseetyypille, ja niiden tyyppien joukossa on vielä eräänlaisia perustapauksia ja niiden mallia noudattavia sekundaareja tapauksia. Tuollaisena perustyyppinä voi pitää esim. normaalia yksikkösubjekti + predikaatti -tapausta: (1a) *Summa oli kovin pieni mutta riitti vuokran maksuun*. Tyyppi *Suurin menoerä oli palkat* (2) ei ole sen tasalla jäsennykseltään mutta kyllä teema — reema -järjestykseltään ja osaksi ulkoiselta hahmoltaan; siksi se pyrkii muodollisesti mukautumaan tähän tyyppiin. Tyyppi *Palkat oli suurin menoerä* (3) ei muistuta perustyyppiä 1a ulkoiselta hahmoltaan, mutta kun sen ainesosat ovat samat kuin tyyppiin 2 — vain teema ja reema vaihdussissa ja sitä mukaa sanajärjestys toinen —, se vuorostaan pyrkii mukautumaan tuohon tyyppiin eikä välttämättä monikko-subjektiseen perustyyppiin (1b) *Rahat olivat vähissä*.

Epäilemättä kongruenssi ja kongruenssittomuus lausetyypeissä 1a, 1b, 2 ja 3 voidaan kuvata niinkin, että tyypejä käsitellään irrallaan. Kuvaukset täyttävät silloin ehkä notaation täsmällisyyden vaatimukset mutta ei enempää: se ei pyri ottamaan varteen lausetyyppien muodollisia ja semanttisia kosketuskohtia ja jättää siten niiden vaikutusyhteyden vaille ilmausta. Kyseessä on ts. tyyppillisesti selittämätön kuvaus. Selittävänä kuvauksena ei oma ehdotuksenikaan ole aivan yksinkertainen. Mutta ennen kuin sen tilalle ehkä löydetään vielä yksinkertaisempi, se puoltanee paikkaansa vähintäänkin kilpailukykyisenä selittämättömän kuvauksen vaihtoehtona.

Toinen käsittelemäni kuvaus- ja selitysongelma, johon kirjoittajat koettavat ottaa kantaa, koskee eksistentiaalisen referatiivirakenteen subjektin sijaa. Sisäinen lukusilmä reistaa heillä heti alkuun. Olin

huomauttanut, että kielioppien mukaan tuollainen subjekti on objektin sijoissa (ikään kuin olisi hallitsevan verbin objekti), ja jatkanut, ettei tämän ilmiön kuvaus »tuota suurta vaivaa liioin generatiivissa esityksessä: tietystä johtelun vaiheessa sovellettava sääntö lukitsisi tuon — — subjektin automaattisesti oikeaan sijaansa». Kirjoittajat sanovat minun kohta tämän jatkoksi kiirehtäneen kritiikkiin, kun olin lisännyt, että »todelliset suhteet ovat kuitenkin mutkikkaammat» — heidän mukaansa ei »upotteisen rakenteen sijanmerkintä» TG-kieliopissa olekaan noin yksinkertaista vaan »erinomaisen [!] visainen ongelma». Kovin ovat herkkiä kritiikille. Enhän ollut lainkaan puutunut siihen, millaisen johtelun tietä tuohon sijanvalintavaiheeseen päädytään generatiivissa kuvauksessa (uskon ilman muuta sen melko mutkikkaaksi), vaan pelkästään siihen, että itse sijan määräytyminen, ts. vaa'an kallistuminen kielitajussa joko nominatiivin tai genetiivin näköisen sijan puolelle, ei ole niin yksinkertaista kuin tähän asti on luultu. Kieliopista ja käsitteistä on saanut sen käsityksen, että ainoa mahdollinen sija on toisaalta nominatiivin näköinen sija esim. lauseessa *Kerrottiin jäässä olevan railo* (hallitseva predikaatti passiivissa), toisaalta genetiivin näköinen sija esim. lauseessa *Mies kertoi jäässä olevan railon* (hallitseva predikaatti aktiivissa; esimerkit Osmo Ikolalta, 1968 s. 293). Vasta viime vuodenvaihteessa olen havainnut eräästä kirjoituksesta (Auli Hakulinen — Fred Karlsson 1975 s. 346) sellaisen kannan, että varsinaisesti käypä jälkimmäisessä lausetyypissä on vain nominatiivin näköinen sija ja että genetiivin näköisen sijan grammaattisuus on suorastaan perin kyseenalainen (osoitettu kahdella kysymysmerkillä): siis *Kalle uskoi pesässä olevan karhu* mutta ei hevillä *Kalle uskoi pesässä olevan karhun*. Vaihtoehdoton, yksinkertaistava käsitystapa on siten korvautunut toisella yhtä simplistisellä.

Tämän tyyppistä simplismiä tarkoitin puhuessani siitä yksinkertaistukses-

ta, joka tähänastisissa kuvauksissa on tehty. Mutkikkaankin johtelun loppuvaiheessa se tietysti olisi kääntynyt helpoudeksi mille tahansa generatiiville kuvaukselle. Ne koetulokset, jotka kirjoituksessani esitin, osoittavat kuitenkin toista: sijan määräytyminen on kuin onkin paljon epävakaisempaa. Iloiseksi yllätyksekseni huomaa arvostelijoideni nyt innokkaasti pyrkivän samaan kelkkaan, kun he kohta kirjoitukseni nähtyään jo laukaisevat kuin vanhastaan tuttuna tosiona, että »yhdysrakenteen sijanmerkintään on — vaikuttamassa useita periaatteita, joiden keskinäinen suhde on yksilöstä toiseen nyky-suomessa vaihteleva». Terve tuloa! Silti en tahdo pysyä vauhdinpidossa oikein mukana, kun he samaan hengenvetoon vaativat, että minun olisi heti ensimmäisessä asiaa koskeneessa kokeessa pitänyt ottaa huomioon myös kaikki heidän impressionistiset aavistuksensa asiaan vaikuttavista lisätekiöistä ja heidän intuiotensa siitä, miten tuollainen testi on tarkoituksemukaisinta laatia. Tarkastelen heidän ehdotustaan kohta kohdalta.

Kirjoittajat arvelevat ensin, että testini esimerkkilauseet olisivat »aitoja, korpuksesta löytyneitä». Tätä he eivät suinkaan tarkoita kiitokseksi vaan ojennukseksi, sillä kirjoittajien mielestä »olisi ollut valaisempaa käyttää TG:n menettelytapaa ja luoda oman intuiotien varassa kokonaisia sarjoja lauseita, joissa vaihtelisivat eri parametrit». Hieman ihmetyttää heidän oletuksensa: luulevatko he tosiaan hallussani olleen sellainen korpus, josta olen löytänyt aitoina esim. kaikki seuraavat neljä lausetta: *Oten luullut jokaisessa seurakunnassa olevan kappalainen/kappalaisen, Jokaisessa seurakunnassa luultiin olevan kappalainen/kappalaisen, Minä ainakin luulin sen miehen olevan kappalainen/kappalaisen, Joissakin kylissä luultiin sen miehen olevan kappalainen/kappalaisen?* Varsinainen hämmästyksen aihe saadaan kuitenkin siitä, mitä he näiden olettamiensa korpuslauseiden tilalle tarjoavat: olisi ollut käytettävä parametreittain vaihtelevia lausesarjoja. Eivätkö he ole huomanneet sen vertaa,

että nämä neljä lausetta osoittavat juuri heidän kaipaamaansa parametreittaista muuntelua, vieläpä (kun muut koelauseet otetaan huomioon) varsin systemaattista? Paljastettakoon nyt seuraava salaisuus. Kirjoituksessani mainituista 24 esimerkkilauseesta vain kaksi on todellisista teksteistä löytyneitä (niitäkin olen koetta varten hieman muuntanut); loput 22 ovat tätä koetta varten sepitettyjä, ja lauseet on sommiteltu niin, että eksistentiaalista referatiivirakennetta hallitsee seitsemässä lauseessa aktiivimuotoinen predikaatti, näiden seitsemässä vastinlauseessa taas passiivimuotoinen predikaatti; neljällä aktiivipredikaatin ja neljällä passiivipredikaatin hallitsemalla lauseella on lisäksi sellaiset vastinlauseet, joissa referatiivirakenne ei ole eksistentiaalinen vaan predikaatiivinen (eksistentiaalirakenteen subjektin sijalla samanmuotoinen substantiivinen predikaatiivi). Yhdessä asiassa kirjoittajat kyllä tahtomattaan ovat osuneet oikeaan. En ole tällaisia sarjoja luodessani ja parametreittain varioidessani käyttänyt erityistä »TG:n menettelytapaa» vaan sellaista menettelyä, joka TG:stä riippumatta ja ennen sen syntymää on kehitelty Suomessa morfologian vaihteluilmiöiden tutkimiseksi jo vuonna 1956 (ks. esitystäni 1957 s. 268—284).

Kun kirjoittajat näkevät koeaineistoin noin diffuusina varioimattomana massana, vieläpä korpushenkisyyden katalana ilmentymänä, niin kannattaa tutkia, mitä parametreja he olisivat tarjonneet sijaan.

1) »Loppu-NP:n monimutkaisuus.» Kirjoittajat eivät valaise »monimutkaisuuden» käsitettään, ja siksi jää hiukan epäselväksi, mitä he tarkoittavat. Puolestani pidin tärkeänä aloittaa mahdollisimman yksinkertaisilla substantiivilausekkeilla. Yksinkertaisten rakenteiden ja lauseiden avulla saadaan yleensäkin selville häiriintymättömän järjestelmän ydin; mutkikkaiden rakenteiden aiheuttamat häiriöt ovat sekundaaria lisää, joka mainiosti joutaa odottamaan myöhempää tutkimusta. Jos kaikille lauseille olisi esitetty esim. kaksi asteittain mutkistuvaa

paria, olisi koelauseiden määrä kohonnut (kun niitä kokeessa oli kaikkiaan 28) 3×28 :aan eli 84:ään.

2) »Onko upotettu rakenne kokonaan samassa paikassa vai onko jokin sen konstituenteista siirretty yhdysrakenteen alkuun (ja jos on niin mikä); missä suhteessa sijaanmerkintä on ao. NP:n topikaalistamiseen (vrt. **Kappalainen olen kuulut jokaisessa seurakunnassa olevan*; ?*Kappalainen luultiin jokaisessa seurakunnassa olevan*).» Kieltämättä kiintoisia kysymyksiä. Tavoitteenani oli kuitenkin remaattisten suhteiden selvittely; jälkiasemaisen subjektin ja predikatiivin topikaalistus (samoin muun muodostimen siirto hallitsevan lauseen alkuun) merkitsee tämmöisissä lauseissa jälleen poikkeamaa prototyypisistä, tuntemokkaimista tapauksista ja vaatii siksi oman selvittelynsä. Kirjoittajien tiedossa kai on, että ensi askelia siihen suuntaan on jo otettukin (Maija Lehikoinen 1973 s. 190—194; oma esitykseni 1975 s. 115—116). Jos olisin varioinut kutakin lausetta vaikka niin, että olisin siirtänyt kahdesta muodostimesta kummankin vuorollaan lauseen alkuun, olisi koelauseiden määrä noussut 3×84 :ään eli 252:een.

3) »Kuinka etäällä ao. NP on hallitsevasta verbistä.» Hiukan kummallinen ehdotus; etäisyydellä sinänsä ei voine odottaa olevan muuta vaikutusta kuin että hyvin loitolle joutuessaan NP ehkä alkaa sijaltaan yhä enemmän horjua. Otaksutaan nyt kuitenkin, että olisin muunnellut esimerkkejä käyttämällä kusakin kolmea eri etäisyyttä. Koelauseita olisi silloin tullut yht. 3×252 eli 756.

4) »Millainen verbi eksistentiaalilauseessa on (*olla/jäädä* vs. *ilmestyä*).» Hämmästyttävä kysymys. Esiintyiän koelauseissani *olla* kahdeksan kertaa ja *jäädä* kahdesti; *ilmestyä* puuttuu, mutta mukana on kaksi sen tasalla olevaa verbiä: *tulla* ja *sytyä* (kumpikin kahteen kertaan). Jos joukkoon nyt kuitenkin olisi lisätty yksi *ilmestyä*-tapaus variaatioineen, koelauseet olisivat karttuneet $3^3 \times 2$:lla eli 54:llä ja niitä olisi saatu kaikkiaan 810.

5) »Onko kyseessä eksistentiaalinen vai possessiivinen rakenne.» Jälleen merkillinen huomautus, onhan kahdentoista puhtaasti eksistentiaalisen tapauksen vastapainona testissäni kaksi possessiivista. Ehkä pari possessiivista lisätapausta ei olisi ollut pahitteeksi. Koelauseita olisi silloin saatu lisää $3^3 \times 2^2 = 108$, ja yhteensä niitä olisi ollut nyt 918.

6) »Missä määrin on kysymys pyrkimyksestä merkitä kaikki partisiippiirakenteen nominatiivimuotoiset NP:t genetiiviksi, jotta ne erottuisivat hallitsevan rakenteen vastaavista nominilausekkeista.» Ongelma tuntuu hiukan haennaiselta; haluttaessa sitä voitaisiin kai valaista seuraavan tapaisilla muunnelmilla: *Olen kuulut jokaisessa seurakunnassa olevan kappalainen/kappalaisen* (ei tarvetta erottaa eksistentiaalirakenteen subjektia hallitsevan lauseen subjektista?) — *Kirjoittaja on luulut j. s. o. k./k.* (teoreettinen tarve erontekoon?). Muuntelua voisi lisätä käyttämällä hallitsevassa lauseessa yksikkö- ja monikkosubjektia, pronominisubjektia, erilaisia subjektittomia rakenteita. Otaksutaan, että kustakin peruslauseesta olisi vain kolme muunnosta. Esimerkkilauseiden määrä nousisi nyt 3×918 :aan eli 2 754:ään.

7) »Edelleen Itkoselta puuttuvat monikkotapaukset.» Olettaisi tarkoitettavan semmoisia tapauksia kuin *Hän kertoi pöydälle jääneen sakset/saksien*; tämäntyyppiset jätin testistäni pois, koska kokeilemattakin saattoi uskoa, että nominatiivi dominoi (tarvittaessahan asian voi kokeitse tarkistaa). Mutta monikkotapauksillaan kirjoittajat näkyvätkin tarkoittavan substantiivilausekkeen muodonvaihtelua sellaisessa heidän konstruoimassaan lauseessa kuin *Miehet luulivat kissat/kissojen jo hukutetun*. Kyseessä olisi siis passiivisen transitiviirakenteen temaattinen monikollinen objekti, vaikka tutkimukseni lähtökohtana oli aktiivisen eksistentiaalirakenteen remaattinen yksiköllinen subjekti. Aivan kaikkea ei yhteen testiin sentään voi mahduttaa räjäyttämättä sen puitteita. Selvyyden vuoksi on ehkä syytä muistuttaa,

että passiivisen transitiivirakenteen *remattisen* objektin sijanvalinnalla on kyllä ilmeinen yhteys eksistentiaalirakenteen remaattisen subjektin sijanvalintaan. Neljä tätä valaisevaa lausetta testiini sisältyikin; estääkseni alkuaan esitelmäksi tarkoitettua selontekoani paisumasta liikaa jätin ne siinä kuitenkin käsittelemättä (asiasta tarkemmin esityksessäni 1975 s. 97, 114—115). Sen sijaan nuo temaattiset tapaukset ovat oma käsiteltävänsä. Olen omistanut niille hiukan huomiota toisessa kohtaa kirjoitustani (s. 63) ja lähtenyt silloin siitä, että normaalisti tämäntapaisissa lauseissa käytetään mon. nominatiivin näköistä sijaa. (Hämmästykseni huomasi kirjoitukseni jo valmistuttua, että Auli Hakulinen ja Fred Karlsson [1975 s. 346] ovat päinvastoin pitäneet kerrassaan kielenvastaisena lausetta *Kalle uskoo karhut kaadetun*, sen sijaan epäillen mahdollisena lausetta *Kalle uskoo karhujen kaadetun!* Myös tämänkertaisista kirjoittajista toinen näkyy panevan genetiivin etusijaan tuossa kissojenhukutuslau-seessa: OH *Miehet luulivat kissojen jo hukutetun*; vrt. AH — — *kissat jo hukutetun*. Kai-keti tämäkin asia on testein tutkittavissa, ja jos tulokset antavat aihetta, olen valmis tarkistamaan kantaani.)

Jos testiin nyt kirjoittajien mieliksi olisi sijoitettu vielä heidän kissojenhukutuslau-seensa ja lisäksi heidän mainitsemansa (minun tekstistäni saatu) lause *Luulin ne talot/niiden talojen jo myydyn* kaikkine variaatioineen, olisi kokeiltavaksi saatu $3^4 \times 2^2$ eli 324 lausetta lisää. Testiin olisi siten kertynyt jo 3 078 lausetta. Kirjoit-tajat kuitenkin myöntänevät, että se täm-möisenä olisi vielä jäänyt muotopuoleksi; kun kerran temaattisissa tapauksissa hy-pättiin suoraan monikkoon, olisi tasapai-non vuoksi kai pitänyt ottaa mukaan kaik-kien remaattistenkin yksikkötapausten monikolliset vastineet eli vielä lisää 2 754 lausetta. Kirjoittajien suopeat suositukset olisivat johtaneet siis 5 832 lauseen laa-juiseen testiin 28-lauseisen sijasta. Mää-rää olisi ehkä voitu supistaa jättämällä osa variaatioista pois ainakin osasta lau-

seita. Ratkaistavaksi jää, miten supistuk-set olisi pitänyt tehdä, kun tarpeeksi isoa koehenkilöjoukkoa (toistasataa henkeä) on vaikea hankkia keskittymään pelkäästä harrastuksesta jo pariinkymmeneen lau-seeseen, saati esim. sataan tai pariinsa-taan.

Tämäntyyppisen testin laadinnassa ja toteutuksessa on muuten lukuisia pulmia, joita äkkinäinen ei tule aavistaneeksikaan. Instruktiovaikeuksien vuoksi joudutaan karsimaan jopa sellaisia tapauksia, joista mielellään toivoisi saatavan kokeellista tietoa; esim. lausetyyppi *Huomasin hänellä olevan salkku/salkun* ei hevin sovi koelau-seeksi juuri sen ominaisuutensa vuoksi, joka saattaa huomattavasti vaikuttaa toi-sintojen yleisyysuhteisiin (rakennehomo-nymian mahdollisuus). Mm. tällaista kar-sintaa ja paljon muuta sovittelua oli teh-tävä, ennen kuin testi muotoutui lopulli-seen asuunsa. Jälkeen päin on helppo olla viisaampi; jos nyt saisin sommitella testin uudestaan, lisäisin siihen varmuuden vuoksi ehkä yhden omistusrakenteen ja yhden lokaalisen *tulla*-rakenteen, kenties jotain muutakin. Sen tasoisesta touhuk-kaasta auliudesta, jota kirjoittajat osoitta-vat, ei minulle kuitenkaan olisi suurta hyötyä. Jos tupaantulija haluaa auttaa leipomisessa, hänen on tiedettävä, jau-hotko tärkeämpiä ovat vai kumina vai ehkä turkinpippuri — ja ennen kaikkea: paljonko hiivaa taikina sietää, ettei riehua yli tiinun laitojen.

Niin mielellään kuin kirjoittajat tun-nustavatkin tämänkertaiseen sijanvalin-taan olevan vaikuttamassa »useita peri-aatteita», jää epäselväksi, minkä periaat-teiden he puolestaan oikein katsovat vai-kuttavan. Omaa selityskoettani, joka pe-rustuu pintarakenteiden vaikutusyhteyk-siin, he kiertävät kuin kissa kuumaa puu-roa: polttaa, jäähtyisi vasta kun »edellä luetellut säännön soveltamiseen liittyvät puhtaasti kieliopilliset ilmiöt» on selvi-tetty. Äsken olen jo koettanut valaista, minkä verran tekijäin tarjoamasta, enim-mäkseen varsin perifeerisestä selvityksestä

olisi voinut lähteä apua. Mikä on siis viialla, kun he toisaalta eivät voi hyväksyä minun selitystäni eivätkä toisaalta halua paljastaa omasta tiedostaan edes sitä, minkä tyyppisten periaatteiden he katsovat sijanvalintaan voivan vaikuttaa — periaatteessa?

Koetan etsiä vastausta siitä, mitä kaikkea TG-kielioppi pystyy kuvaamaan. Niin kuin kirjoittajakin huomauttavat, kyseessä on nykyään varsin haarakas rakennelma. Sitä mukaa kuin sen puutteet ovat paljastuneet, sitä on yritetty myös vahvistaa erilaisin lisäkkein. Ajatellaan vaikka kielen erilaisten jatkumo-ominaisuuksien huomioonottoa. Vielä 1970-luvun alussa jotkut tutkijat halusivat TG-kieliopin henkeen kiistää niiden olemassaolon; tämän tulikin kokemaan, kun esityksessäni 1970 olin tähdentänyt eräitä kielen synkroniassa ja diakroniassa esiintyviä jatkumoa. (Vrt. Wiik 1971 ja omaa vastaustani 1971.) Noihin aikoihin ja yhä selvemmin sen jälkeen on jatkumoiden tunnustamista kuitenkin alettu vaatia eri tahoilta: Quirk ja Svartvik (jo 1966) ovat tuoneet areenalle hyväksyttävyyttä — vierottuus -jatkumonsa, Labov (1969), Cedergren ja Sankoff (1974) muuttujasääntönsä, Elliott, Legum ja Thompson (1969) implikationaalisen asteikkonsa, Lakoff (1973) »fuzzy grammarinsa», Ross (1973) liukumonsa. Nyt on kuitenkin huomattava, etteivät nämä lisävarustukset ole olleet mitään orgaanisia TG-teorian versoja, pikemmin ne ovat olleet pakonomaisia ympypäyksiä, joita likikään kaikki teoreetikot eivät tahdo TG-teorian osaksi edes tunnustaa. Samalla lailla irrallista lisäystä ovat usein merkinneet vähäsäännöt eli »minor rules»; vaikka niillä on säännön muoto, niiden käyttö merkitsee toisinaan vain sitä, että TG-kieliopin alkuperäisessä ideologiassa kavahdettu taksonominen luettelointi on jouduttu naamioimaan teorian osaksi. Kielitieteellinen kuvaus, saati selittäminen ei tietysti edisty hiukkaakaan, jos esim. verbin sopivuus temporaalirakenteeseen merkitään tämän verbin piirrematriisiin ja temporaaliraken-

teen ekspansio nyt kuvataan sillä, että kyseinen piirre ilmaantuu +-merkkisenä yhä useamman verbin piirteistöön. Hockettiin (1968) yhtyen Fillmore (1972 s. 13—14) on huomauttanut siitä, kuinka tyhjänpäiväiseksi tämmöinen säännöllä manipulointi voi pahimmillaan käydä. Esimerkki koskee tosin sananmuodostusperiaatteen produktiivistumista ja leviämistä yhä uusiin sanoihin mutta sopii yhtä hyvin nyt käsillä olevaan tapaukseen; siteeraan Fillmorea: »Tässä on sellainen tapaus, josta Hockettin tavoin tosiaan voi sanoa, että joku tekaisi sanan, se sai tuulta siipiinsä, muut tajusivat muodostuskaavan ja loivat uusia sanoja saman kaavan mukaan. Jos tämä historia rekonstruoidaan jonoksi generatiivien sääntöjen järjestelmässä tapahtuneita muutoksia, ei se vetoa tavalliseen kielentutkimuksen harjoittajaan enempiä kuin uskollisuus rituaalikaavalle.»

Sellainen tyhjyyden tunne, joka kielen tutkimuksen rivimiehelle aina silloin tällöin jää generatiivin sääntörituaalin noudattamisesta, on tietysti semmoisenaan oireellinen merkki rituaalin ontoudesta: on löydetty vain notaatio, ei kuvausta syvemmissä mielessä, ei selitystä. Varsinaisesti hälyttäväksi tilanne kuitenkin käy, kun tyhjän notaation vastapainoksi tuntuu tarjoutuvan jotain sellaista, mikä ei ole enää ympypäyksinkään TG-kieliopin mahtavaan runkoon sovitettavissa. Tässä rungossa on näet ydin, johon ei kirjoittajien päinvastaisista vakuutteluista huolimatta voida inkorporoida mitä tahansa — tai jos voidaan, sitten se ei enää ole TG-kieliopin runko. Vaikka asia on tuttu ja kirjoituksessanikin selvästi mainittu, kerrattakoon se tässä: TG-kielioppi johtaa kunkin syntaktisen pintarakenteen ja äänneellisen pintarakenteen erityisten sääntöjen (transformaatio-sääntöjen, »fonologisten sääntöjen») nojalla »syvemmältä»: »syvärakenteesta», »etärakenteesta», »pohjaedustumasta», miksi sitä kulloinkin sanotaankin. Mitä kaikkea pohjalla on valmiina ja mikä jää siitä säännöin kehiteltäväksi, siitä on erimielisyyttä. Erimie-

lisyyttä on siitäkin, missä määrin johtelun kunkinhetkessä vaiheessa saadaan kurkistaa »taakse päin», johtelun aiempiin vaiheisiin, tai »eteen päin», sen potentiaaliin myöhempiin tuotoksiin. Mutta yhdestä asiasta on hiljainen yksimielisyyttä: sivulle päin, toiselta pohjalta lähteneen johtelun tuotoksiin, ei johtelun kestäessä saa vilkuilla. Tein ts. TG-kieliopin kannalta luvattomia, kun saadakseni seliteyksi muuten selittämättä jääviä suomen morfologian ja syntaksin ilmiöitä loin tuollaisia syrjäsilmiä toisesta lähtökohdasta johtuneisiin pintarakenteisiin.

T ä s s ä näyttää olevan kirjoittajien huolen aihe. Pelkän notaatiotekniikan perimmäisen riittämättömyyden syntaktisten vaikutusyhteyksien osoittamiseen he ilmeisesti vaistoavat; mitäpä muuta osoitaisi heidän kärsimätön huokauksensa: »— — mikäli ne [pintarakenteiden vaikutussuhteet] ylipäänsä osoittautuvat olevan muuta kuin sitä, että sama sääntö soveltuu eri lausetyyppisiin osittain samoilla ehdoin.» Mutta kun sijalle esitetään kokeeksikaan jotain uutta, he rupeavat kursailemaan. Tarjottu on liian epäeksplisiittistä, liian väljää, liian viitteellistä; siihen ei voi ottaa edes kantaa.

Kursailunsa he olisivat voineet sanoittaa toisinkin ja suoremmin: on poikettu heidän edustamastaan paradigmatista ja siitä termi- ja notaatioaparaatista, joka tuon paradigman sisällä loihitti eksplisiittiyden tunnun. Se selitysyritys, jonka olen esittänyt, ei näet todellakaan ole heidän edustamansa »paradigmaattisen tieteen tekemisen arkipäivää». Tällaiset paradig-

maan sopimattomat kilpailevat selitykset näyttävät kuitenkin olevan välttämättömiä, jottei tutkimus juuttuisi paikalleen. Selvyyden vuoksi totean, etten kuulu niihin, jotka uskovat kielitieteen kehittyneen ja jatkuvasti kehittyvän Kuhnin (1962) paradigmaopin mukaisella säntillisellä tavalla — niin, että on vallitseva paradigma, jonka pikku heikkoudet lopulta käyvät yhä kriittisemmiksi, kunnes se lopulta sortuu niihin ja korvautuu entistä selittävämmällä paradigmatilla. Pikemmin minusta näyttää, että kielitieteessä kautta aikojen on ollut lukuisia toistensa lomassa viihtyviä paradigmoja, joiden selittävyudessa on suuriakin vajauksia — eivätkä ne silti drastisesti luhistu vaan pysyvät pystyssä ja saavat toisiltaan jatkuvaa täydennystä niihin osiinsa, jotka kussakin paradigmatissa ovat selitysvoimattomimpia. Ei mikään viittaa siihen, että TG-kielioppi olisi muuttanut tilannetta. Varsinkin syntaksin ja semantiikan alalla se on kyllä vienyt tutkimusta poikkeuksellisessa määrin eteen päin, ja samalla se on saanut tutkijain keskuudessa poikkeuksellisen suuren suosion, mutta sen rinnalle ja sijalle tarvitaan kyllä yhä kipeämmin myös muita käsitystapoja. Ja aivan erityisesti tarvitaan sellaisia näkemyksiä, joiden avulla voidaan laajemmin kuin TG-kielioppiin nojautumalla selittää syntaktista muutostakin ja muutokseen olennaisena osana kuuluvaa syntaktista vaihtelutilannetta. Lyhyesti: tarvitaan löytöretkiä, jotka vievät tutkimusta väljemmille vesille, pois paradigmaattisen tieteen arkiharmaudesta.

KIRJALLISUUTTA

- CEDERGREN, HENRIETTA — SANKOFF, DAVID 1974: Variable rules: performance as a statistical reflection of competence. — *Language* 50.
- CHOMSKY, NOAM 1957: Syntactic structures. *Janua linguarum* 4. Mouton, 's-Gravenhage.
- ELLIOT, DALE — LEGUM, STANLEY — THOMPSON, SANDRA A. 1969: Syntactic variation as linguistic data. — *Papers from the 5th Regional Meeting, Chicago Linguistic Society*.
- FILLMORE, CHARLES J. 1972: On generativity. — *Goals of linguistic theory*, ed. by Stanley Peters (Prentice-Hall, Englewood Cliffs 1972).
- HAKULINEN, AULI — KARLSSON, FRED 1975: Suomen akkusatiivi: funktionaalinen näkökulma. *Vir*. 79.

- HOCKETT, CHARLES F. 1968: The state of art. *Janua linguarum: series minor 73*. Mouton, The Hague.
- IKOLA, OSMO 1968: Suomen kielioppi ja oikeakielisyysopas. — Suomen kielen käsikirja, toim. Osmo Ikola (Weilin & Göös, Tapiola).
- ITKONEN, TERHO 1957: *Mellakoihin* vai *mellakkoihin*? Yleiskielemme eräiden taivutus-
horjuvuuksien taustaa. — Vir. 61.
- 1970: Ovatko äänne­muutokset vähittäisiä vai harppauksellisia? — Vir. 74.
- 1971: Lisää äänne­muutoksista ja generativismista. — Vir. 75.
- 1975: Näillä näkymin: kirjoituksia nyky­suomesta ja sen huollosta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 316. SKS, Helsinki.
- KUHN, THOMAS S. 1962: The structure of scientific revolutions. The University of Chicago Press, Chicago.
- LABOV, WILLIAM 1969: Contraction, deletion, and inherent variability of the English copula. — *Language* 45.
- LAKOFF, GEORGE 1973: Fuzzy grammar and the performance/competence game. — Papers from the 9th Regional Meeting, Chicago Linguistic Society.
- LEHIKONEN, MAIJA 1973: Partisiippirakenteen totaalisen predikaatiivin muodosta. — Vir. 77.
- QUIRK, RANDOLPH — SVARTVIK, JAN 1966: Investigating linguistic acceptability. *Janua linguarum, series minor 51*. Mouton, The Hague.
- RAPOLA, MARTTI 1947: Virittäjän päätoimittajalle, toht. Lauri Hakuliselle. — Vir. 51.
- ROSS, JOHN ROBERT 1973: Nouniness. — Three dimensions of linguistic theory, ed. by Osamu Fujimura. TEC Company, Tokyo.
- WIIK, KALEVI 1971: Äänne­muutoksista ja generativismista. — Vir. 75.

Osoite:

*Helsingin yliopisto
Suomen kielen laitos
Fabianinkatu 33
00170 Helsinki 17*